

**Enquêteresultaten docenten
ondersteuningsaanbod instroom pabo**

juni 2018

Landelijke rapportage

**inclusief overzicht met verbeteracties en
aandachtspunten**

Titel	:	Enquêteresultaten docenten ondersteuningsaanbod instroom pabo juni 2018
Project	:	www.goedvoorbereidnaardepabo.nl
Auteur(s)	:	Karin van der Burgt / Jacqueline de Schutter
MBO Diensten	:	Houttuinlaan 6 Postbus 2051 3440 DB Woerden T: 0348 - 75 35 00 E: info@mbodiensten.nl I: www.mbodiensten.nl
Woerden	:	25 juni 2018
Versie	:	Definitief

Voorwoord

Welke leermiddelen gebruiken de docenten die les geven in het ondersteuningsaanbod ter voorbereiding op de toelatingstoetsen voor de pabo? En hoe ervaren zij de ondersteuning vanuit het project? Dat leest u in deze rapportage. Het ondersteuningsaanbod is in het kader van het project Instroom pabo georganiseerd voor havoleerlingen en mbo-studenten¹ die naar de pabo willen en toelatingstoetsen moeten maken voor aardrijkskunde, geschiedenis en/of natuur en techniek.

In juni 2015, 2016 en 2017 is de tevredenheid van docenten eerder gemeten. In 2015, 2016, 2017 en 2018 is twee keer per jaar gemeten hoe tevreden de deelnemers aan het ondersteuningsaanbod zijn. De rapportages inzake deze onderzoeken zijn te vinden op de website www.goedvoorbereidnaardepabo.nl

De bevindingen in deze rapportage zijn het resultaat van een onafhankelijke analyse door Karin van der Burgt (vanderburgt advies en samenwerking) van de vragenlijsten die docenten hebben ingevuld.

Het hoge responspercentage van 59% - in een voor docenten drukke tijd in het laatste projectjaar - toont aan dat de docenten in het ondersteuningstraject zeer betrokken zijn en graag hun mening geven. Ik ben er blij mee dat 83,1% van de docenten de ondersteuning door de projectwebsite www.goedvoorbereidnaardepabo.nl als goed ervaart. 13% is het daar niet mee eens/niet mee oneens en 3,9% vindt de ondersteuning niet goed. 58,5% Van de docenten vindt dat de regionale projectleider hem² goed ondersteunt. 27,3% is het daar niet mee eens/niet mee oneens en 14,3% vindt deze ondersteuning niet goed. Overwegend resultaten waar ik blij mee ben en die het belang onderstrepen om de website www.goedvoorbereidnaardepabo.nl voort te zetten.

Graag bedank ik de leden van de begeleidingscommissie van het project en de regionale projectleiders voor hun feedback op de oorspronkelijke vragenlijst en Karin van der Burgt voor de analyse van de resultaten en het schrijven van het rapport.

Maar vooral dank ik alle docenten die de moeite hebben genomen om de enquête in te vullen!

Jacqueline de Schutter, projectleider Instroom pabo

---

¹ Later is besloten door het ministerie van OCW dat iedereen die in de jaren 2015, 2016, 2017 en 2018 aan een pabo-opleiding wil beginnen mag deelnemen aan het ondersteuningsaanbod.

² Overal waar hij/hem/zijn staat kan ook zij/haar/haar gelezen worden.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	6
2	Samenvatting en conclusies.....	8
2.1	Samenvatting uitkomsten.....	8
2.2	Conclusies.....	10
3	Opzet en verantwoording.....	12
4	Uitkomsten enquête.....	13
4.1	Respons.....	13
4.2	Hoe docent ondersteuningstraject geworden	13
4.3	Leermiddelen en handreikingen aardrijkskunde.....	14
4.4	Leermiddelen en handreikingen geschiedenis.....	17
4.5	Leermiddelen en handreikingen natuur en techniek	20
4.6	Ondersteuning vanuit de projectorganisatie	24
4.7	Mogelijkheden om samen te werken met andere docenten.....	27
4.8	Opmerkingen en tips van docenten	29
5	Verbeteracties en aandachtspunten voor de toekomst.....	32
	Bijlagen.....	33
	Bijlage 1: vragenlijst	34
	Bijlage 2: begeleidende mail.....	41

1 Inleiding

Nieuwe toelatingseisen voor de pabo

Per cursusjaar 2015-2016 zijn er nieuwe toelatingseisen voor de pabo voor aardrijkskunde, geschiedenis en natuur en techniek. Met een vwo- of bachelordiploma voldoet iemand automatisch aan deze eisen. Met een havo-, mbo 4- of AD-diploma moet een aspirant-pabostudent aantonen genoeg kennis te hebben van alle drie de vakgebieden. Hij heeft genoeg kennis als hij zijn havodiploma heeft en eindexamen heeft gedaan in een vakgebied (voor natuur en techniek voldoet één van de vakken natuurkunde, biologie of NLT). Hij kan dit ook aantonen door het maken van een toelatingstoets voor één of meerdere vakgebieden. Hij moet de toetsen hebben gehaald voordat hij aan de pabo kan beginnen. In de praktijk betekent dit dat mbo-studenten over het algemeen drie toelatingstoetsen moeten maken. Havoleerlingen moeten meestal één of twee toetsen maken, omdat zij tenminste één vak in hun diplomapakket hebben.

Achtergrond project Instroom pabo

Omdat de zittende mbo-studenten en havoleerlingen uit de hogere jaren niet op deze nieuwe toelatingseisen konden anticiperen, heeft het ministerie van OCW besloten om gedurende vier jaar een tijdelijk ondersteuningsaanbod voor hen grotendeels te financieren. Het ministerie van OCW, de Vereniging Hogescholen, MBO Raad en VO-raad proberen deze ondersteuning gezamenlijk zo optimaal mogelijk vorm te geven via het project Instroom pabo. In goed overleg met alle partijen heeft de MBO Raad het project ondergebracht bij MBO Diensten en hiervoor een projectleider aangetrokken in januari 2014. Ook is er een begeleidingscommissie voor het project ingericht met daarin de Vereniging Hogescholen, MBO Raad, VO-raad, het LOBO (Landelijk Overleg Lerarenopleidingen Basisonderwijs), LICA (Landelijk Informatie- en Expertisecentrum Aansluiting HBO), JOB, LAKS en ISO. Het ministerie neemt als waarnemer deel aan de vergaderingen van deze commissie.

Het ondersteuningsaanbod

Het ondersteuningsaanbod vanuit het project bestaat uit:

- leermaterialen die speciaal voor de leerdoelen van de toelatingstoetsen zijn ontwikkeld of hiervoor zijn aangepast (inclusief voorbeeldtoetsen, begrippenlijsten en studieplannen), en
- regionale, ondersteunende activiteiten en cursussen.

Beide zijn beschikbaar via www.goedvoorbereidnaardepabo.nl. Op die site vinden aspirant-pabostudenten, docenten en decanen/begeleiders ook veel andere informatie.

Tevredenheidsmeting

Om de tevredenheid van de doelgroep (mbo-studenten en havo-leerlingen) over het ondersteuningsaanbod te meten en verbetermogelijkheden te signaleren is in 2015, 2016, 2017 en 2018 twee keer een online enquête afgenomen onder deelnemers aan het ondersteuningsaanbod. Deze rapportage is het resultaat van de afname van een vragenlijst onder de docenten in het ondersteuningsaanbod. Een dergelijke bevraging heeft eerder plaatsgevonden in juni 2015, 2016 en 2017. Aan de docenten is per vak gevraagd naar het gebruik van de leermiddelen en andere ondersteunende materialen. Ook konden zij aangeven hoe tevreden zij zijn over de ondersteuning door de projectwebsite, de regionale projectleider en de mogelijkheden tot samenwerking. Tot slot kregen docenten de gelegenheid om opmerkingen en tips te geven.

De bevindingen in deze rapportage zijn het resultaat van een onafhankelijke analyse door Karin van der Burgt (vanderburgt advies en samenwerking) van de vragenlijsten die docenten hebben ingevuld.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 staan de samenvatting en conclusie van het onderzoek. Heeft u weinig tijd? Dan leest u in dit hoofdstuk de belangrijkste informatie over het onderzoek. Wilt u meer weten over de opzet van het onderzoek en de verantwoording? Deze informatie vindt u in hoofdstuk 3 en in de bijlage (vragenlijst en begeleidende mail). In hoofdstuk 4 staan de volledige uitkomsten van de enquête. In hoofdstuk 5 vindt u de voorgenomen verbeteracties en aandachtspunten.

2 Samenvatting en conclusies

In juni 2018 is een online enquête uitgezet onder 122 docenten in het ondersteuningstraject ter voorbereiding op de toelatingstoetsen voor de pabo. Het gaat om docenten in de vakken aardrijkskunde, geschiedenis en natuur en techniek. Via de enquête is gevraagd naar het gebruik van de leermiddelen en naar de waardering van de handreikingen en de overige ondersteuning vanuit het project. Ook kregen respondenten de gelegenheid opmerkingen en tips te geven.

2.1 Samenvatting uitkomsten

- Respons en betrouwbaarheid

Het responspercentage van 59%, met een redelijk evenwichtige vertegenwoordiging vanuit de drie vakken, maakt dat de uitkomsten als representatief te beschouwen zijn.

- Waar docenten vandaan komen

Relatief de meeste respondenten (48,5%) zijn via de eigen pabo docent geworden in het ondersteuningstraject, gevolgd door respondenten die dit via de eigen mbo-opleiding zijn geworden (22,2%).

- Gebruik aangeboden leermiddelen

Gerekend over de drie vakken gebruikt(e) gemiddeld een (ruime) meerderheid de voorbeeld toelatingstoetsen van Cito (89,7,2%), de begrippenlijst (78,1%), de basisboekjes (77,9%) en www.studiopabo.nl (61,1%). De pabotoets haal je zo kent/kende gemiddeld 49% gebruikers, Toets van de Dag van Studiopabo 45,6%, het studieplan 11,7% en LesTV pabo (klasselicentie) 10,6%. De diagnostische toets van LesTVpabo kent/kende gemiddeld het laagste percentage gebruikers: 5,5%. Gemiddeld raadt/raadde 14,9% van de docenten studenten aan om individueel LesTV pabo aan te schaffen.

Het beeld per vak is als volgt:

Bij de docenten aardrijkskunde en natuur en techniek zijn de voorbeeld toelatingstoetsen van Cito het meest gebruikte leermiddel (respectievelijk 91,7% en 92,3%). Bij geschiedenis is dat Basiskennis geschiedenis (92,6%). De minst gebruikte leermiddelen bij aardrijkskunde zijn de diagnostische toets van LesTV pabo en het studieplan (beide 12,5%). De diagnostische toets van LesTV pabo is zowel bij geschiedenis (0%) als bij natuur en techniek (3,9%) het leermiddel met de minste gebruikers. Bij aardrijkskunde gebruik(t)en beduidend meer docenten Basiskennis aardrijkskunde (83,3%) dan Geowijzer (25%). Bij geschiedenis kent/kende Basiskennis Geschiedenis aanzienlijk meer gebruikers (92,6%) dan Geschiedenis & Samenleving (22,2%). 65,4% van de docenten natuur en techniek gebruikt(e) Natuuronderwijs inzichtelijk, 57,7% Basiskennis natuur en techniek³.

---

³ De percentages voor Natuuronderwijs inzichtelijk en Basiskennis natuur en techniek kunnen de indruk wekken dat de meeste respondenten een van beide leermiddelen gebruik(t)en. Dat is niet het geval. Er zijn ook respondenten die beide leermiddelen gebruik(t)en en docenten die geen van beide leermiddelen gebruik(t)en.

- Opmerkingen over de aangeboden leermiddelen

Gerekend over de drie vakken maakte gemiddeld 20,8% van de docenten desgevraagd opmerkingen over de leermiddelen. Deze opmerkingen bevatten zowel tips, wensen als kritiekpunten en enkele complimenten.

- Andere leermaterialen

De meeste docenten gebruik(t)en nog een of meerdere andere leermaterialen, waaronder zelf ontwikkeld materiaal (presentaties, opdrachten) en andere websites. Bij aardrijkskunde is dat 79,2%, bij geschiedenis 81,5% en bij natuur en techniek 80,8% van de docenten.

- Bekendheid en beoordeling handreikingen

Gerekend over de drie vakken is 79,3% van de docenten bekend met de handreiking: lesgeven in het ondersteuningstraject voor de toelatingstoets pabo van augustus 2016. Bij aardrijkskunde gaat het om 83,3%, bij geschiedenis om 77,8% en bij natuur en techniek om 76,9%. Gemiddeld vindt een ruime meerderheid van de docenten die de handreiking kennen (70,4%) de bruikbaarheid goed of heel goed. Per vak gaat het om de volgende percentages: aardrijkskunde 75%, geschiedenis 76,2% en natuur en techniek 60%.

Met de handreiking lees-, leer- en toetsstrategieën voor docenten van mei 2017 is gemiddeld 29,9% van de docenten bekend. Bij aardrijkskunde is dat 33,3%, bij geschiedenis 29,6% en bij natuur en techniek 26,9%. Van de docenten die de handreiking kennen vindt gemiddeld 47% de bruikbaarheid goed of heel goed. Per vak zijn deze percentages als volgt: bij geschiedenis 75%, bij aardrijkskunde 37,5% en bij natuur en techniek 28,6%.

Een ruime meerderheid van de docenten aardrijkskunde (75%) en geschiedenis (70,4%) vindt dat de handreiking van SLO voldoende handvatten biedt/bood om de ondersteuning vorm te geven: Bij natuur en techniek vindt 57,8% dat. Dit brengt het gemiddelde op 67,7%.

- Ondersteuning door www.goedvoorbereidnaardepabo.nl

83,1% van de docenten ervaart/ervoer de ondersteuning door www.goedvoorbereidnaardepabo.nl als goed of heel goed. 3,9% vindt deze ondersteuning niet goed.

Per vak: Bij geschiedenis zijn relatief de meeste docenten positief over de website (88,9%), bij natuur en techniek relatief de minste (75%). Van de docenten aardrijkskunde is 84,6% positief over de website.

- Ondersteuning door regionale projectleider

Gemiddeld over de drie vakken vindt 58,5% van de docenten dat de regionale projectleider hen goed of heel goed ondersteunt. 14,3% vindt van niet. Per vak: Bij aardrijkskunde en geschiedenis is de meerderheid van de docenten positief over de ondersteuning door de regionale projectleider (respectievelijk 66,7% en 66,6%), bij natuur en techniek gaat het om 42,3%. Natuur en techniek kent

met 23,1% het hoogste percentage wat betreft docenten die negatief zijn over de ondersteuning door de regionale projectleider. Bij geschiedenis is dat 14,8% en bij aardrijkskunde 4,2%.

- Mogelijkheden om samen te werken met andere docenten

Gemiddeld vindt 54,6% van de docenten de mogelijkheden om samen te werken met andere docenten voldoende. 23,4% vindt van niet. Per vak: Bij aardrijkskunde en geschiedenis zijn relatief de meeste docenten positief over de samenwerkingsmogelijkheden (beide vakken 66,7%), bij natuur en techniek is dat 30,8%. Van de docenten natuur en techniek ervaart/ervoer 38,5% de mogelijkheden voor samenwerking als onvoldoende. Bij aardrijkskunde gaat het om 16,6% en bij geschiedenis om 14,8%.

- Overige opmerkingen en tips van respondenten

15 docenten (21,1%) maakten bij het invullen van de enquête gebruik van de mogelijkheid opmerkingen te maken en tips te geven. Zij geven onder meer verbeterpunten en tips voor de inhoud en organisatie van de ondersteuning en voor de leermiddelen. Daarnaast hebben enkele docenten aanmerkingen op en suggesties voor de leerinhoud en de toelatingstoetsen. Ook zijn er enkele opmerkingen gemaakt over het ondersteuningsaanbod in het algemeen.

2.2 Conclusies

- Docenten waarderen de ondersteuning vanuit de projectorganisatie. Bij natuur en techniek blijft de waardering wat achter als het gaat om de ondersteuning door de regionale projectleiders en het faciliteren van samenwerking.

Bij alle drie de vakken ervaart/ervoer een ruime meerderheid van de docenten de ondersteuning door www.goedvoorbereidnaardepabo.nl als (heel) goed. De meerderheid van de docenten aardrijkskunde en geschiedenis is positief over de ondersteuning door de regionale projectleiders en over de mogelijkheid om samen te werken met andere docenten. Bij natuur en techniek geldt dat in mindere mate.

- Bij enkele leermiddelen zijn verbeteringen mogelijk.

In vergelijking met de andere aangeboden leermiddelen worden de leermiddelen van LesTV pabo relatief weinig gebruikt. De opmerkingen en tips van docenten bieden aanknopingspunten om de inhoud en het gebruik van leermiddelen verder te verbeteren.

- Docenten waarderen de handreikingen.

Over het geheel genomen vindt een ruime meerderheid van de docenten de bruikbaarheid van de drie handreikingen goed. Per vak en per handreiking zijn er wat verschillen.

- De opmerkingen en tips over organisatorische zaken, leermiddelen, leerinhoud en de toelatingstoetsen bevatten waardevolle aandachtspunten.

Vanwege de anonieme respons zijn de opmerkingen en tips niet herleidbaar naar bepaalde regio's of docenten. Ze kunnen van waarde zijn voor de ondersteuning en toerusting van docenten die mbo-studenten en havisten vanaf het cursusjaar 2018-2019 voorbereiden op het voldoen aan de instroomeisen voor de pabo.

3 Opzet en verantwoording

In het onderzoek is gekozen voor een online enquête. De landelijke projectleider heeft de oorspronkelijke vragenlijst ontwikkeld, in samenspraak met de regionale projectleiders en de begeleidingscommissie van het project. In 2017 is de vragenlijst sterk ingekort en vereenvoudigd. Voor dit onderzoek in juni 2018 is de vragenlijst uit 2017 slechts op details aangepast. Bijlage 1 bevat de vragenlijst.

De onderzoeksgroep bestaat uit de 122 docenten aardrijkskunde, geschiedenis en natuur en techniek die in schooljaar 2017-2018 lesgeven of op een andere manier ondersteuning gaven binnen het ondersteuningsaanbod, verdeeld over twaalf regio's. Naar hen is de enquête op 8 juni 2018 gestuurd. Bijlage 2 bevat de tekst van de begeleidende e-mail. Op 15 juni is gerappelleerd, uitsluitend bij degenen die de enquête op die datum nog niet hadden geopend. Daarbij is 19 juni als uiterste reactiedatum vermeld. Ook de regionale projectleiders zijn verzocht de enquête onder de aandacht te brengen bij de docenten.

De enquête is zodanig ingesteld dat iedere docent die slechts één keer kon invullen. Vragen naar eigen inzicht overslaan was niet mogelijk. Wel konden respondenten tussentijds stoppen of, zolang zij de enquête nog niet volledig hadden ingevuld, eerder gegeven antwoorden wijzigen.

Voor de analyse en de rapportage van de uitkomsten is een onafhankelijk onderzoeker aangetrokken. De opbouw van de rapportage is afgestemd met de landelijk projectleider. Ook heeft zij het voorwoord, het inleidende hoofdstuk en het hoofdstuk met voorgenomen verbeteracties en aandachtspunten geschreven. De onafhankelijk onderzoeker schreef de overige hoofdstukken, inclusief de samenvatting en conclusie van het onderzoek. De landelijke en regionale projectleiders kregen de gelegenheid tot feedback op de conceptversie, voor wat betreft leesbaarheid en helderheid.

De antwoorden op open vragen zijn zoveel mogelijk letterlijk overgenomen, en waar nodig geanonimiseerd.

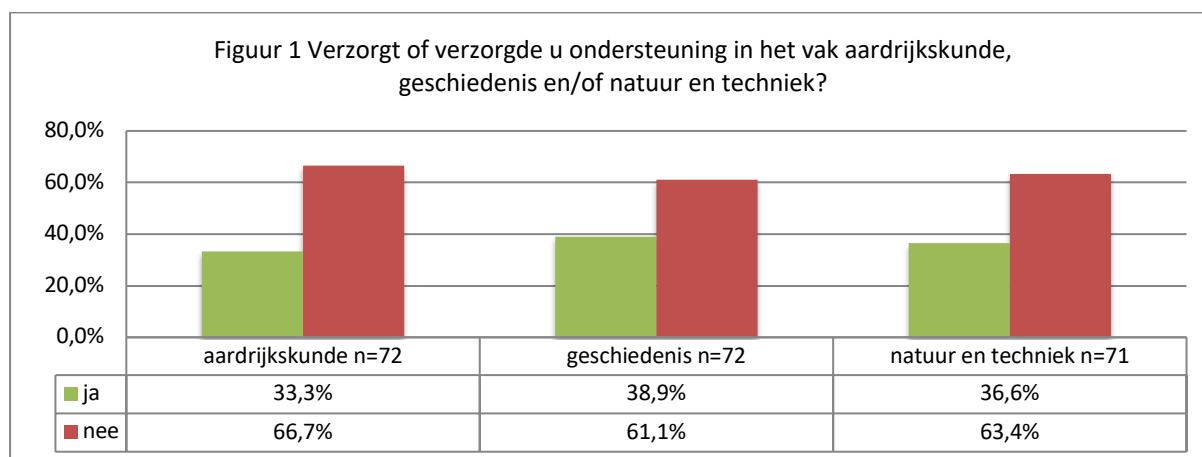
4 Uitkomsten enquête

In dit hoofdstuk staan de uitkomsten van de enquête centraal. Paragraaf 4.1. start met de respons, daarna volgen paragrafen over de achtergrond van de docenten, het gebruik van de leermiddelen en de beoordeling van de handreikingen, de waardering van de ondersteuning vanuit de projectorganisatie en de mogelijkheden om samen te werken met andere docenten. Het hoofdstuk eindigt met overige opmerkingen en tips van de respondenten.

4.1 Respons

De enquête is naar 122 docenten gestuurd. 72 docenten, afkomstig uit elf van de twaalf regio's, hebben de enquête geopend. Eén docent is gaandeweg gestopt met het invullen van de enquête. Zijn of haar respons is wel meegenomen in de resultaten. Dit brengt het responspercentage op 59%.

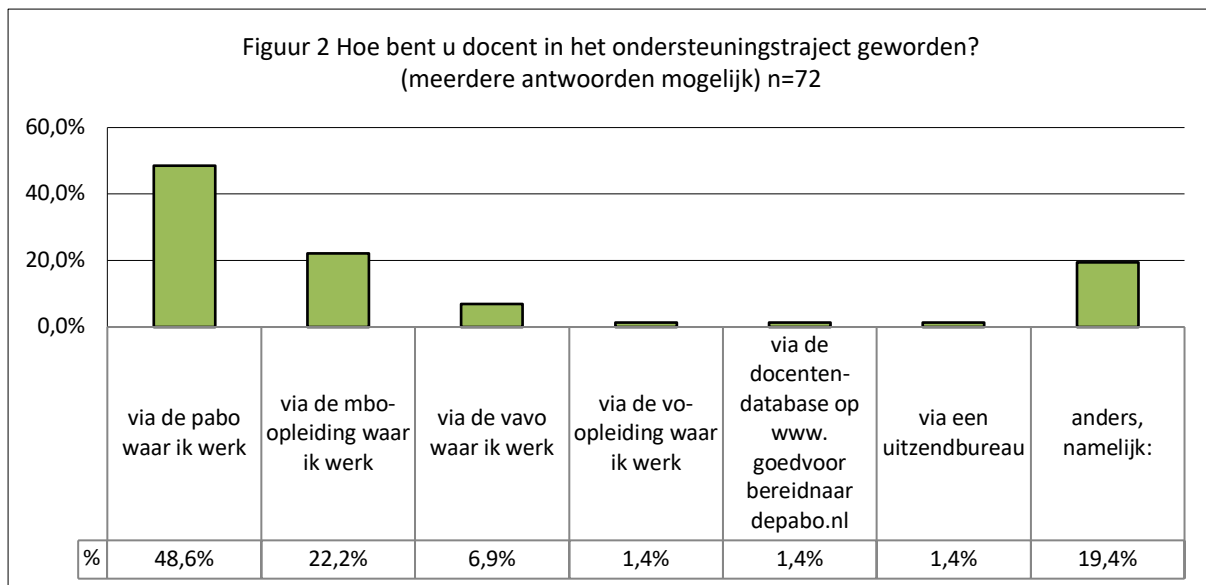
Figuur 1 laat zien dat de respondenten redelijk gelijk verdeeld zijn over de drie vakken. Zes respondenten verzorg(d)en in twee vakken ondersteuning; vier in aardrijkskunde en geschiedenis, en twee in aardrijkskunde en natuur en techniek.

Het responspercentage en de verdeling over de vakken betekenen dat de uitkomsten van de enquête als representatief te beschouwen zijn.

4.2 Hoe docent ondersteuningstraject geworden

Uit figuur 2 blijkt dat relatief de meeste respondenten (48,6%) via de eigen pabo docent zijn geworden in het ondersteuningstraject.

Antwoorden 'anders, namelijk':

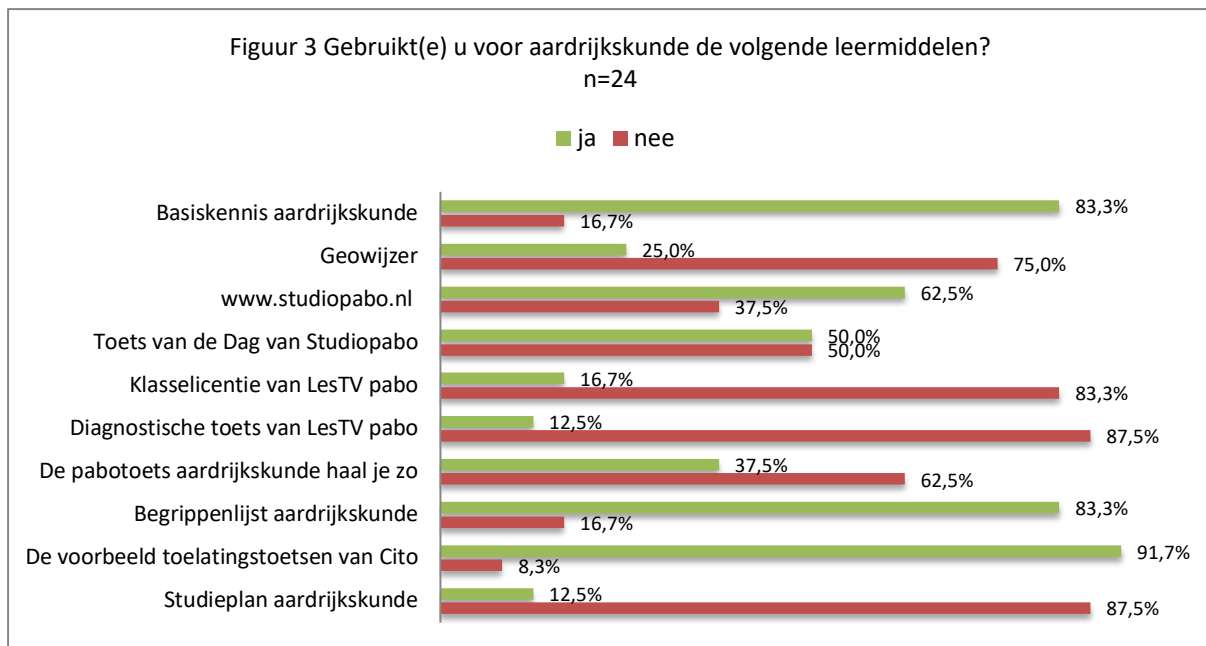
- Via een openstaande vacature 4 jaar geleden.
- Afgelopen jaren ook al dit traject gegeven.
- Ik ben gevraagd door een oud studiegenoot van me.
- Ik ben gevraagd door collega.
- Via een collega die dit werk deed en ermee op zou houden.
- Netwerk via collega.
- Ik ben gevraagd door een medewerker van de pabo die verantwoordelijk was voor het organiseren van het ondersteuningsaanbod op zijn locatie.
- Via een tip van een hogeschooldocent.
- Hogeschool.
- Via de opleiding die ik destijds heb gevolgd aan hogeschool.
- Via de hogeschool waar ik student ben geweest.
- Als student via de hbo-instelling waar de lessen worden gegeven.
- Via mijn schoonzus die in het mbo werkt en link met de pabo heeft.
- Via via.

4.3 Leermiddelen en handreikingen aardrijkskunde

In deze paragraaf staat in welke mate docenten aardrijkskunde de aangeboden leermiddelen gebruik(ten), de opmerkingen die zij daarover hebben, welke leermaterialen zij nog meer gebruik(ten) en hoe zij de aangeboden handreikingen beoordelen.

4.3.1 Gebruik aangeboden leermiddelen aardrijkskunde

Drie leermiddelen worden of zijn door meer dan 80% van de docenten aardrijkskunde gebruikt: de voorbeeld toelatingstoetsen van Cito (91,7%), de begrippenlijst (83,3%) en Basiskennis aardrijkskunde (83,3%). De diagnostische toets van LesTV pabo en het studieplan ken(d)en met 12,5% het laagste percentage gebruikers. Zie figuur 3.

4,7% van de docenten aardrijkskunde raadt/raadde studenten aan om individueel Les TV pabo aan te schaffen.

4.3.2 Gebruik andere leermaterialen bij ondersteuning aardrijkskunde

Negentien docenten aardrijkskunde (79,2%) gebruik(t)en (ook) andere leermaterialen. Zij noemen:

- Actuele info.
- Bosatlas.
- Eigen collegemateriaal.
- Eigengemaakte PowerPoints n.a.v. de stof uit Geowijzer.
- Eigengemaakte PowerPoints en deze beschikbaar gesteld aan leerlingen.
- Eigengemaakte toetsen.
- Eigen lessen.
- Eigen materiaal. (5x genoemd)
- Eigen oefenopgaven.
- Eigen Powerpoints.
- Eigen PowerPoints waarin alle onderwerpen behandeld worden.
- Eigen verwerkingsopdrachten bij de verschillende thema's, presentaties in de les en om thuis alles terug te kunnen kijken.
- Eindexamens vmbo.
- Geo basisboek.
- Geobronnen (vooral animaties).
- Goedvoorbereidnaardepabo.nl.
- Google Earth.
- Handreiking op goedvoorbereidnaardepabo.nl.
- Internet.

- Leermaterialen die aan ons zijn gegeven door docenten van de pabo.
- Reeks PowerPoints op basis van de handreiking aardrijkskunde pabo en met name de doelen en begrippen daarin. Deze gebruikt tijdens de uitleg in de ondersteuningssessies. Daarnaast de studenten aangeraden om de doelen uit de handreiking in eigen woorden uit te werken, zodat zij goed voor ogen hebben over welke vakkennis zij verondersteld worden te beschikken (voor de toelatingstoets, maar vooral als basisschooldocent).
- PowerPoints.
- PowerPoint (eigen lessen).
- Videomateriaal.
- YouTube aardrijkskunde.

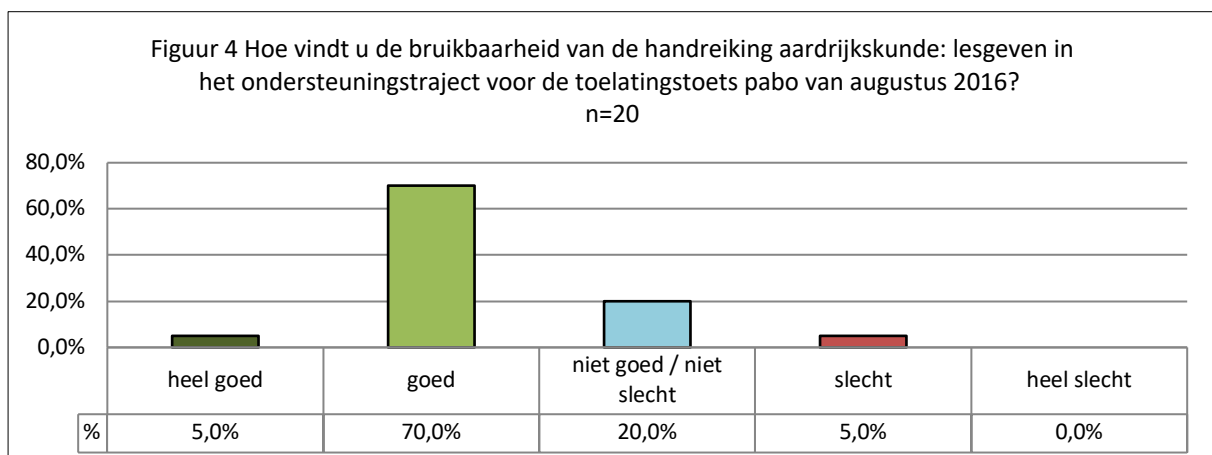
4.3.3 Opmerkingen over de leermiddelen voor aardrijkskunde

Vier docenten aardrijkskunde (16,7%) maakten gebruik van de mogelijkheid een opmerking te maken over de leermiddelen:

- Ik vind het ontzettend storend dat leerlingen geen atlas mogen gebruiken. Tijdens de toets gaat men te veel uit van basiskennis topografie waarover leerlingen niet beschikken. Vaak is dat de reden dat de leerlingen de vraag fout hebben. Bij de eindexamens mag wel een atlas gebruikt worden, dat maakt het extra storend dat het hier niet mag.
- Oude toetsen zoals gepubliceerd op goedvoorbereidnaardepabo.nl bevatten fouten.
- Op zichzelf volstaat niks als volledige bron voor (zelf)studie; de ondersteuning richt zich ook op het aanbieden van de juiste middelen om daarna zelfstandig verder te kunnen met de stof.
- Voorbeeldtoetsen aardrijkskunde op goedvoorbereidnaardepabo.nl zijn van onvoldoende kwaliteit. Ze geven geen reëel beeld, staan vol fouten en hebben zelfs vragen waarbij het juiste antwoord er niet tussen staat.

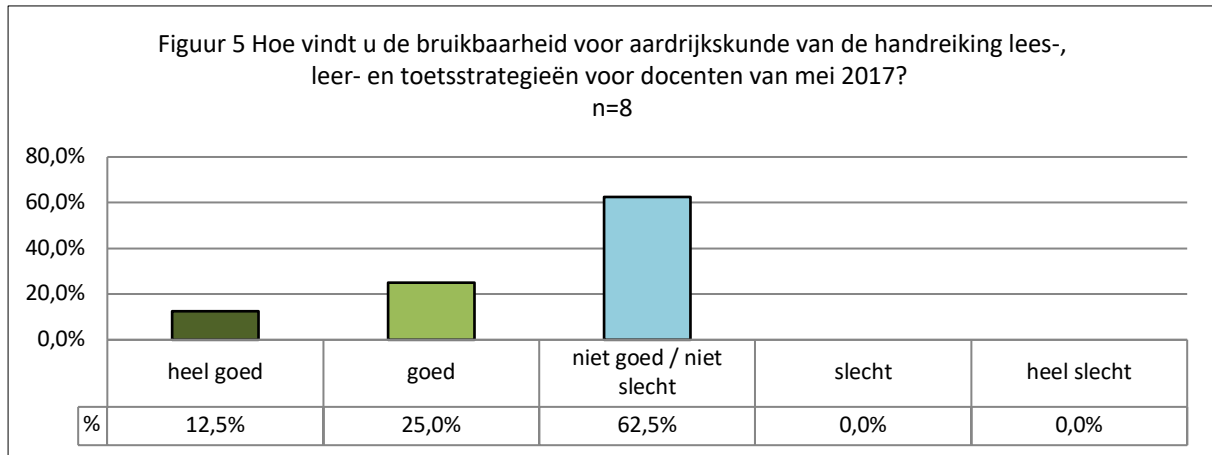
4.3.4 Handreikingen voor aardrijkskunde

83,3% van de docenten aardrijkskunde is bekend met de handreiking: lesgeven in het ondersteuningstraject voor de toelatingstoets pabo van augustus 2016. Uit figuur 4 blijkt dat een ruime meerderheid van de docenten (75%) deze handreiking als goed of heel goed beoordeelt.

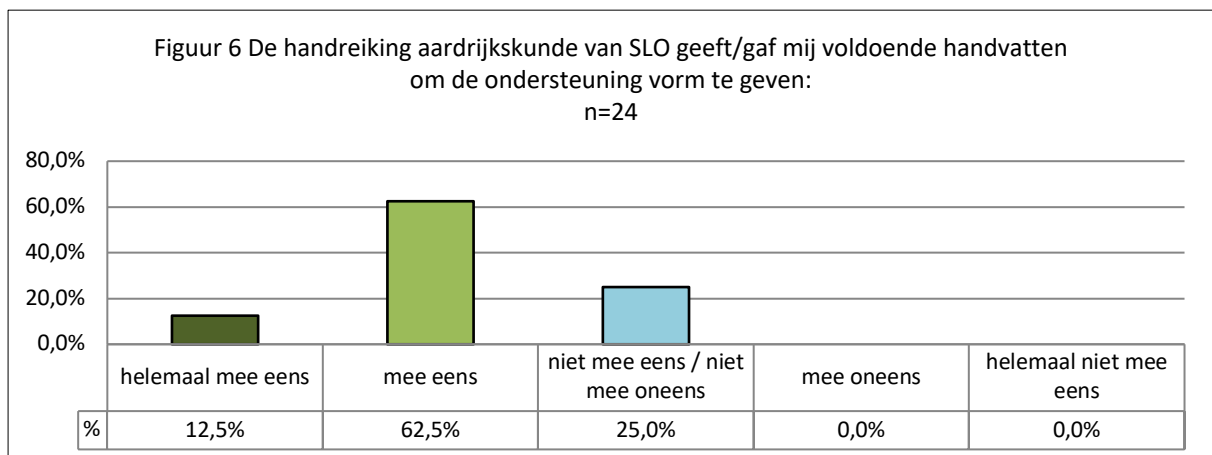

Met de handreiking lees-, leer- en toetsstrategieën voor docenten van mei 2017 is 33,3% van de docenten aardrijkskunde bekend. Figuur 5 laat zien hoe deze acht docenten de bruikbaarheid beoordelen.

Uit figuur 6 blijkt dat 75% van de docenten aardrijkskunde vindt dat de handreiking aardrijkskunde van SLO voldoende handvatten biedt/bod.

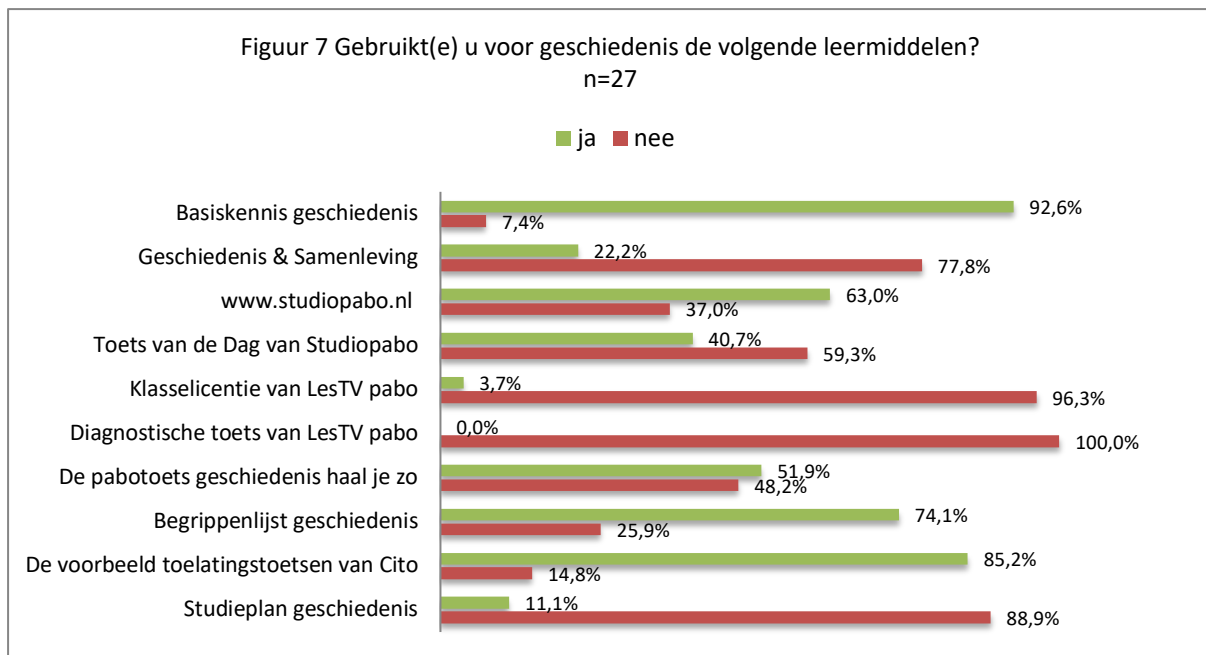

4.4 Leermiddelen en handreikingen geschiedenis

Deze paragraaf gaat over het gebruik van leermiddelen voor geschiedenis en de beoordeling van de handreikingen.

4.4.1 Gebruik leermiddelen geschiedenis

Een ruime meerderheid van de respondenten gebruik(t)e Basiskennis geschiedenis (92,6%), de voorbeeld toelatingstoetsen van Cito (85,2%) en de begrippenlijst (74,1%). De diagnostische toets van LesTV pabo is het enige leermiddel dat geen gebruikers kent/kende onder de respondenten. Zie verder figuur 7.

18,5% van de docenten geschiedenis raadt/raadde studenten aan om individueel LesTV pabo aan te schaffen.

4.4.2 Gebruik andere leermaterialen bij ondersteuning geschiedenis

22 docenten geschiedenis (81,5%) gebruik(t)en (ook) andere leermaterialen. Zij noemen:

- Edmodo. (3x genoemd)
- Eigengemaakt materiaal.
- Eigengemaakte PowerPoints.
- Eigen lesstof en leermiddelen.
- Eigen materiaal. (5x genoemd)
- Eigen PowerPoints. (5x genoemd)
- Eigen PowerPoints, gebaseerd op de kernbegrippen.
- Eigen werkvormen.
- Entoen.nu. (3x genoemd)
- Handreiking geschiedenis van SLO.
- Histoclips.
- Instructievideo's van YouTube.
- JORT Geschiedenis. (2x genoemd)
- Leermaterialen die aan ons zijn gegeven door pabo-docenten.
- Onvoorspelbaar Verleden (Kratsborn).
- Overzicht van de Tien Tijdvakken met kenmerkende aspecten en belangrijke begrippen.
- PowerPoints. (2x genoemd)
- PowerPoints die op eigen gelegenheid zijn voorbereid. Deze zijn gebaseerd op de hoofdstukken uit het handboek dat wij hanteerden.

- Schooltv.
- Toetsvragen uit boek Jan de Bas: 'De pabotoets Geschiedenis haal je zo'.
- Video's van de NPO.
- Zelf ontwikkelde materialen. (2x genoemd).

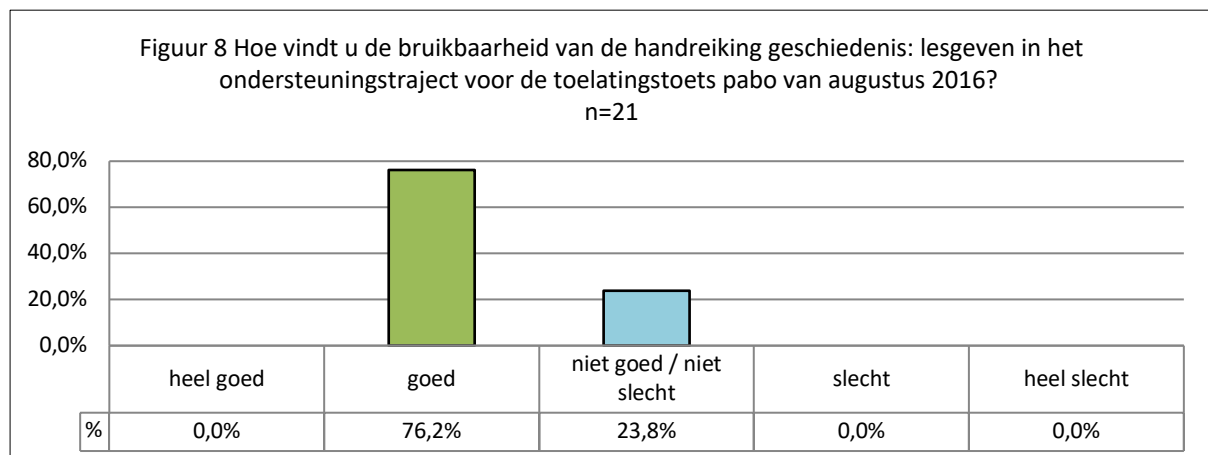
4.4.3 Opmerkingen over de leermiddelen voor geschiedenis

Drie docenten geschiedenis (11,1 %) maakten gebruik van de mogelijkheid een opmerking te maken over de leermiddelen:

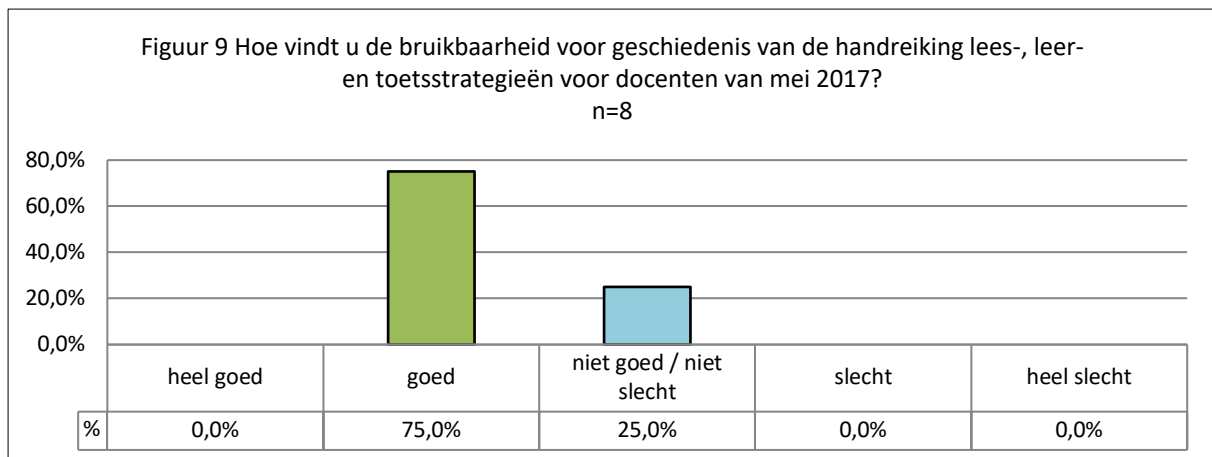
- Ze zijn allemaal niet toereikend genoeg om de toets voldoende te kunnen maken. De toetsen zijn veel te gedetailleerd, hier beantwoorden alle materialen niet aan.
- Niet al het materiaal komt overeen met de stof voor de toelatingstoets.
- Dat ik ernaar verwees als leermiddel en het niet altijd gebruikte tijdens de bijeenkomst(en).

4.4.4 Handreikingen voor geschiedenis

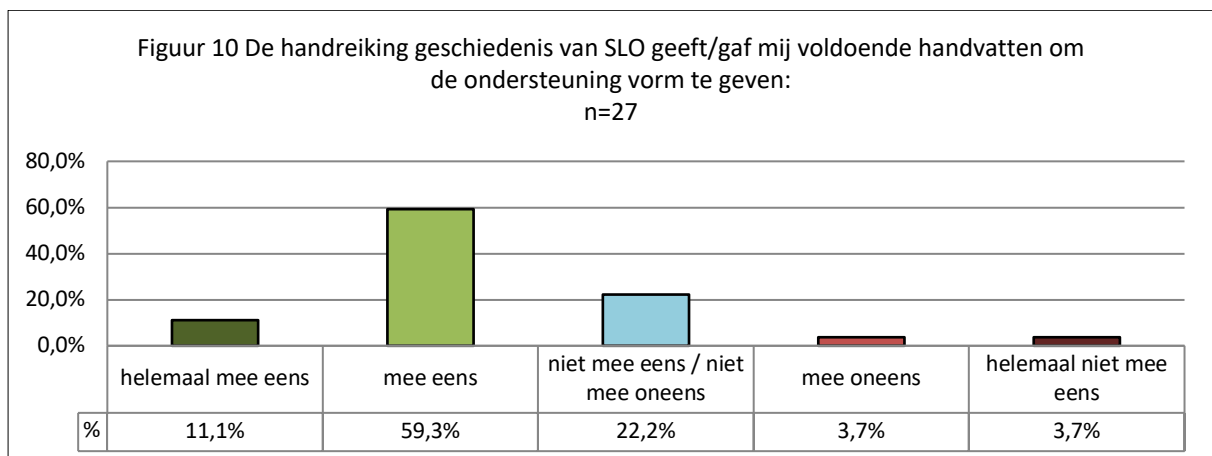
Met de handreiking geschiedenis: lesgeven in het ondersteuningstraject voor de toelatingstoets pabo van augustus 2016 is 77,8% van de docenten geschiedenis bekend. Figuur 8 laat zien dat een ruime meerderheid van deze docenten (76,2%) de handreiking als goed beoordeelt.

29,6% van de docenten geschiedenis is bekend met de handreiking lees-, leer- en toetsstrategieën voor docenten van mei 2017. Uit figuur 9 blijkt hoe deze acht docenten de bruikbaarheid beoordelen.

70,4% van de docenten geschiedenis vindt dat de handreiking geschiedenis van SLO voldoende handvatten biedt/bood om de ondersteuning vorm te geven. Zie figuur 10.

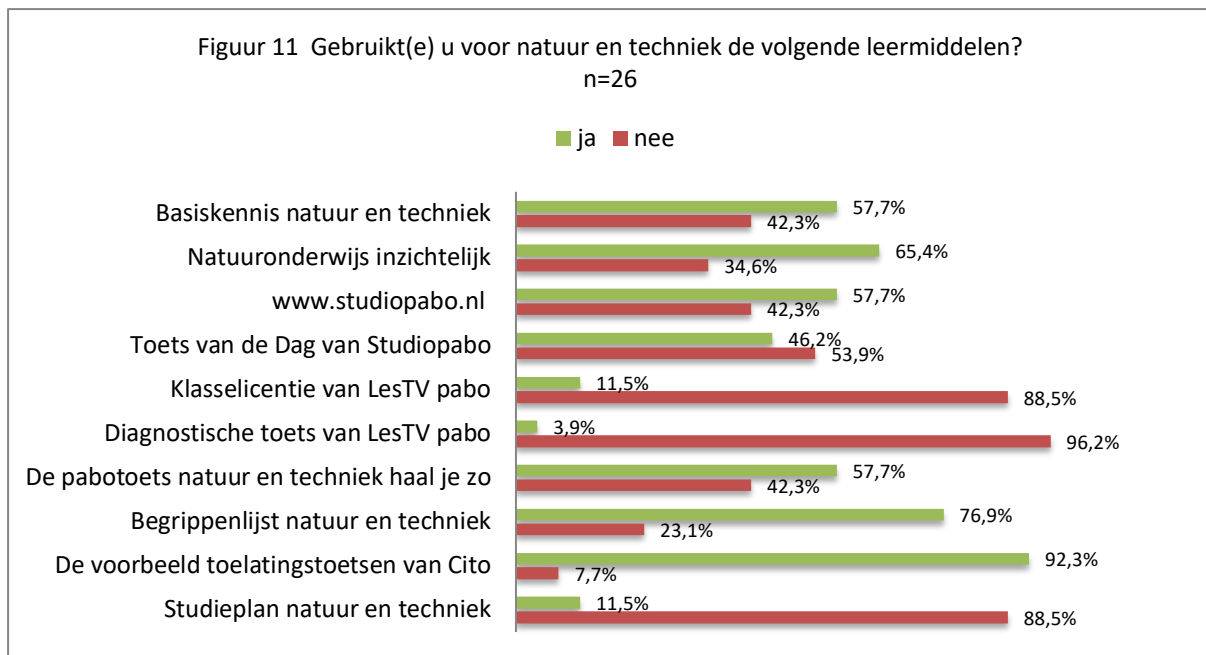

4.5 Leermiddelen en handreikingen natuur en techniek

In deze paragraaf staat in welke mate docenten natuur en techniek de aangeboden leermiddelen gebruik(ten) en de opmerkingen die zij daarover hebben. Ook komt aan bod welke leermaterialen zij nog meer gebruik(ten) en hoe zij de aangeboden handreikingen beoordelen.

4.5.1 Gebruik aangeboden leermiddelen natuur en techniek

De voorbeeld toelatingstoetsen van Cito kennen/kenden met 92,3% het hoogste percentage gebruikers, gevolgd door de begrippenlijst (76,9%). Het minst gebruikte leermiddel is de diagnostische toets van LesTV pabo (3,9%). Zie figuur 11.

11,5 % van de docenten natuur en techniek aardrijkskunde raadt/raadde studenten aan om individueel LesTV pabo aan te schaffen.

4.5.2 Gebruik andere leermaterialen bij ondersteuning natuur en techniek

21 docenten natuur en techniek (80,8%) gebruik(t)en (ook) andere leermaterialen. Zij noemen:

- Allerlei materiaal, instrumenten en voorbeelden.
- Bezoek tentoonstellingen.
- Concrete materialen.
- Echt materiaal.
- Eigengemaakte PowerPoints. (2x genoemd)
- Eigen materiaal. (2x genoemd)
- Eigen ontwikkelde lessenreeks.
- Eigen PowerPoint.
- Eigen PowerPoint, met theorie en links naar websites, zoals bioplek.org.
- Gastlessen op de pabo.
- Leskisten pabo.
- Lessen van Hans van der Grind.
- Materiaal t.b.v. ondersteunende practica.
- Modellen.
- PowerPoints die ik zelf samenstelde naar aanleiding van de verschillende onderwerpen en thema's.
- PowerPoints van Hans van der Grind.
- PowerPoints. (2x genoemd)
- Proefjes. (2x genoemd)

- Proefjes.nl.
- Proefopstellingen.
- Schooltv. (2x genoemd)
- Techniekstad.
- YouTube.
- Zelfgeschreven methode op basis van 'Natuurbericht natuurkunde' en 'Natuurbericht biologie' van Henriks e.a..
- Zelfontwikkeld lesmateriaal en bijbehorende opdrachten.

4.5.3 Opmerkingen over de leermiddelen voor natuur en techniek

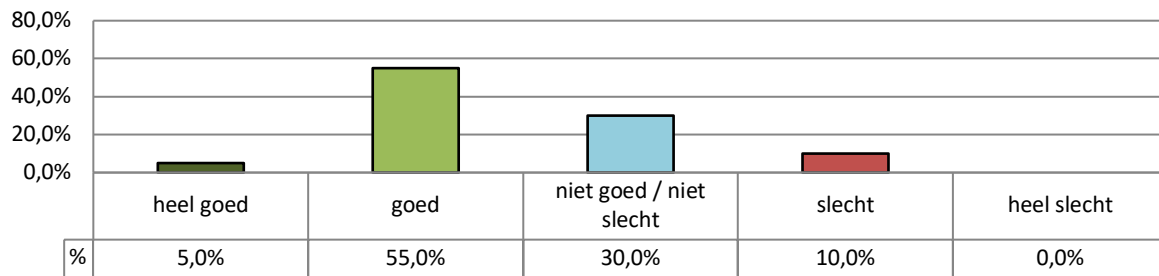
Op de vraag 'Wilt u nog iets opmerkingen over de leermiddelen voor natuur en techniek' reageerden negen docenten (34,6%) met een opmerking:

- Als Studiopabo wordt aangeboden als voldoende lesmateriaal, dan is het wenselijk/noodzakelijk dat het toetsniveau hierop aansluit. Bij sommige vragen in de voorbeeldtoetsen is dit zeker niet het geval.
- Naar aanleiding van de eerdere vraag of ik LesTV pabo aanraadde: ik heb niet het een boven het ander aangeraden, alles even toegelicht en aan studenten overgelaten wat ze zouden aanschaffen.
- LesTV pabo als enige leermiddel voldoet niet. De kennis die wordt aangeboden en getoetst is oppervlakkig.
- Geen enkel leermiddel is volledig. Met name voor natuurkunde en techniek is het of niet dekkend (bijvoorbeeld Natuuronderwijs inzichtelijk) of te vergaand (Studiopabo).
- Weinig oefenmateriaal.
- Komt er nog een oefentoets voor 2018?
- Door de veelheid aan methodes was het voor studenten vaak onduidelijk wat zij nou precies wel moesten weten en wat voor hen minder relevant was.
- Er is veel geschikt materiaal, dus iedere student kan eigen keuzes maken.
- Eigenlijk zou Basiskennis natuur en techniek alle stof op een begrijpelijke manier moeten behandelen. Met name bij het techniekdeel schiet de uitleg te kort en worden er niet ter zake doende voorbeelden genoemd. Ik gebruik het boek wel omdat het in elk geval een correlatie heeft met de begrippenlijst. Didactisch vind ik het echter ver onder de maat en ook niet motiverend voor studenten. Voor veel van hen is het techniekdeel wezensvreemd en daar helpt dit boek niet veel bij.

4.5.4 Handreikingen natuur en techniek

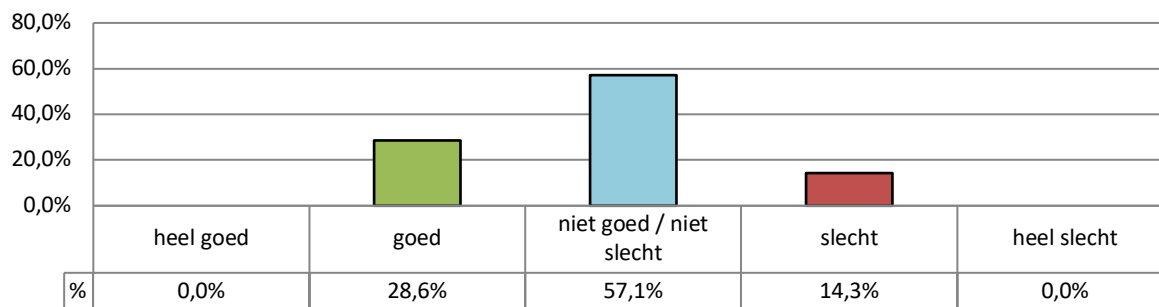
76,9% van de docenten natuur en techniek is bekend met de handreiking: lesgeven in het ondersteuningstraject voor de toelatingstoets pabo van augustus 2016. Uit figuur 12 blijkt dat 60% van de docenten deze handreiking als goed of heel goed beoordeelt.

Figuur 12 Hoe vindt u de bruikbaarheid van de handreiking natuur en techniek: lesgeven in het ondersteuningstraject voor de toelatingstoets pabo van augustus 2016?
n=20

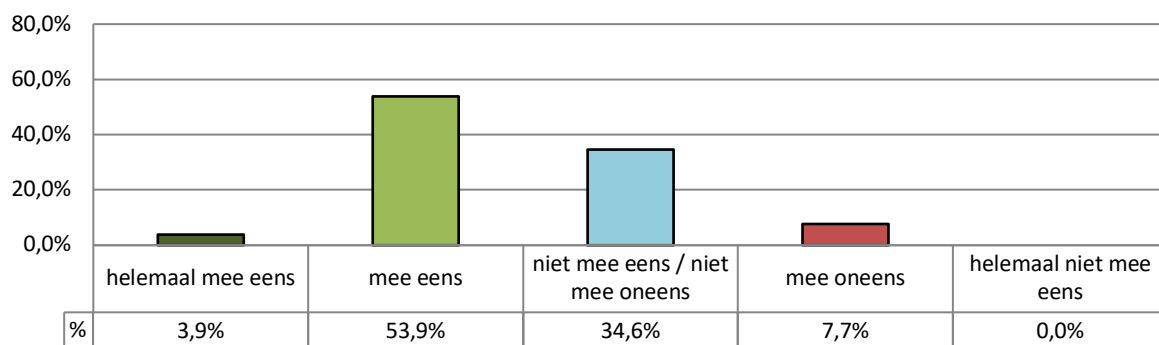
Met de handreiking lees-, leer- en toetsstrategieën voor docenten van mei 2017 is 26,9% van de docenten natuur en techniek bekend. Figuur 13 laat zien hoe deze zeven docenten de bruikbaarheid beoordelen.

Figuur 13 Hoe vindt u de bruikbaarheid voor natuur en techniek van de handreiking lees-, leer- en toetsstrategieën voor docenten van mei 2017?
n=7

Uit figuur 14 blijkt dat 57,8% van de docenten vindt dat de Handreiking natuur en techniek van SLO voldoende handvatten biedt/bood om de ondersteuning vorm te geven.

Figuur 14 De handreiking natuur en techniek van SLO geeft/gaf mij voldoende handvatten om de ondersteuning vorm te geven:
n=26

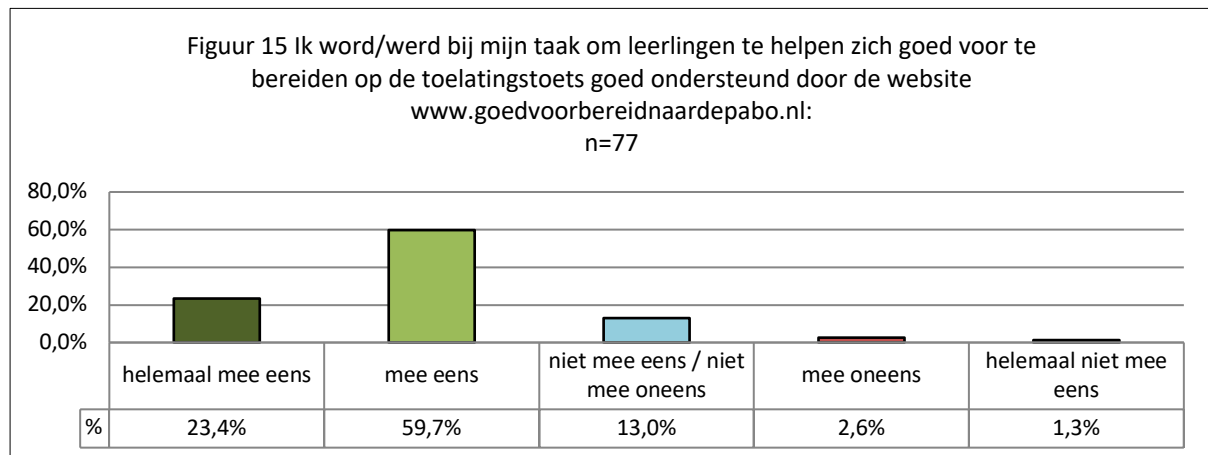
4.6 Ondersteuning vanuit de projectorganisatie

Deze paragraaf gaat over hoe de docenten de ondersteuning vanuit de projectorganisatie (hebben) ervaren, toegespitst op de ondersteuning door de website www.goedvoorbereidnaardepabo.nl en door de regionale projectleiders. In subparagraaf 4.6.1 zijn de antwoorden van de docenten aardrijkskunde (24), geschiedenis (27) en natuur en techniek (26) bij elkaar opgeteld⁴. Daarna volgen de uitkomsten per vak.

4.6.1 Ondersteuning volgens alle docenten

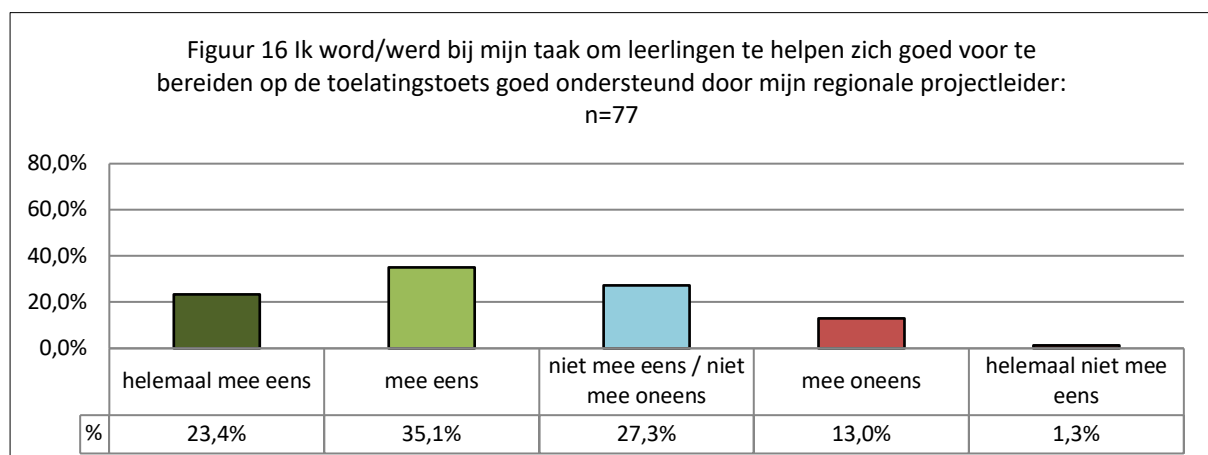
4.6.1.1 Ondersteuning door website

In totaal is 83,1% van de docenten positief over de website www.goedvoorbereidnaardepabo.nl. Zie figuur 15.

4.6.1.2 Ondersteuning door regionale projectleider

Uit figuur 16 blijkt dat 58,5% van de docenten vindt dat de regionale projectleider hen (heel) goed ondersteunt/ondersteunde. 14,3% is het daar (helemaal) niet mee eens.

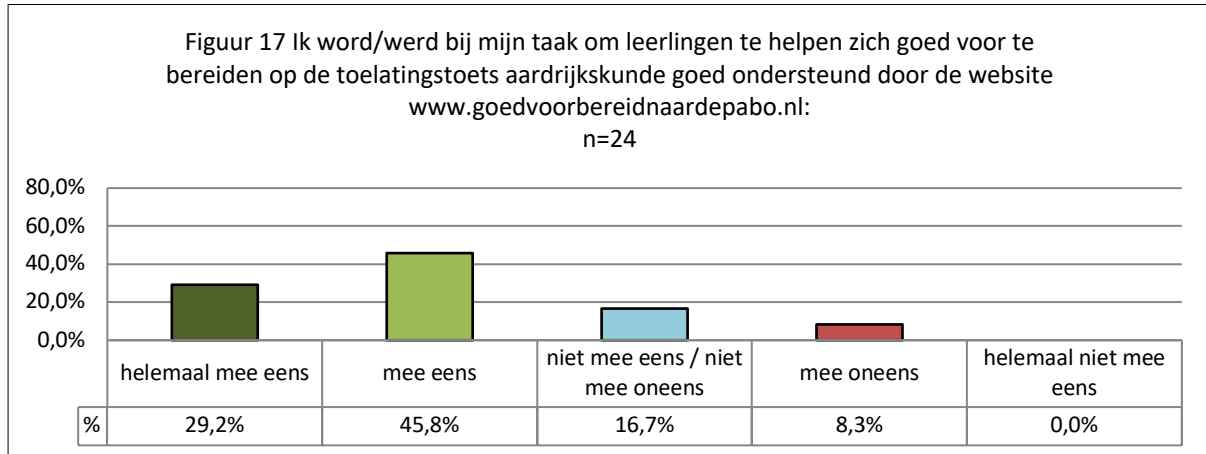
⁴ De respons van de docenten die meerdere vakken verzorg(d)en is bij ieder vak meegeteld.

4.6.2 Ondersteuning volgens docenten aardrijkskunde

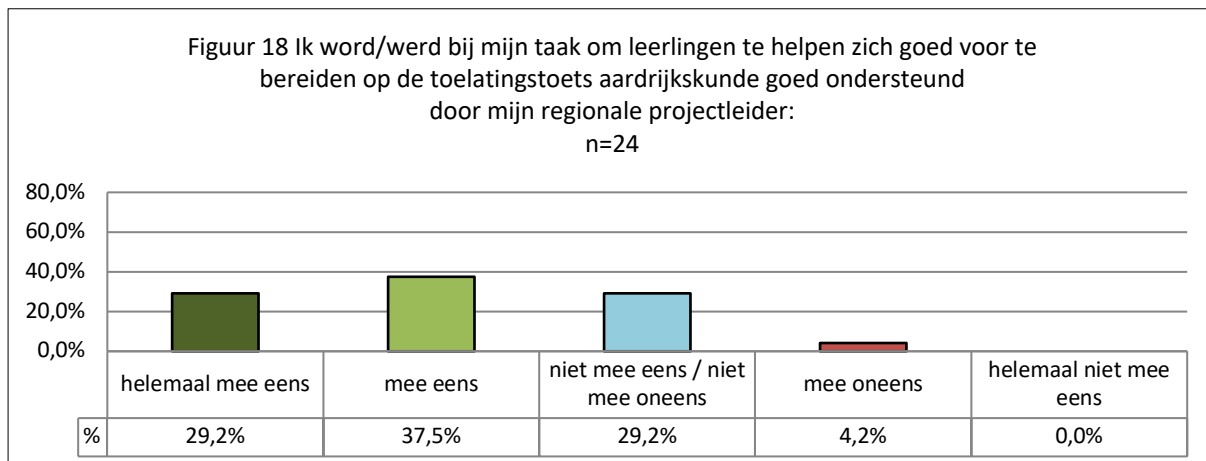
4.6.2.1 Ondersteuning door website

75% van de docenten aardrijkskunde vindt dat de website www.goedvoorbereidnaardepabo.nl hen goed ondersteunt/ondersteunde bij de taak om leerlingen te helpen zich goed voor te bereiden op de toelatingstoets aardrijkskunde. Zie figuur 17.

4.6.2.2 Ondersteuning door regionale projectleider

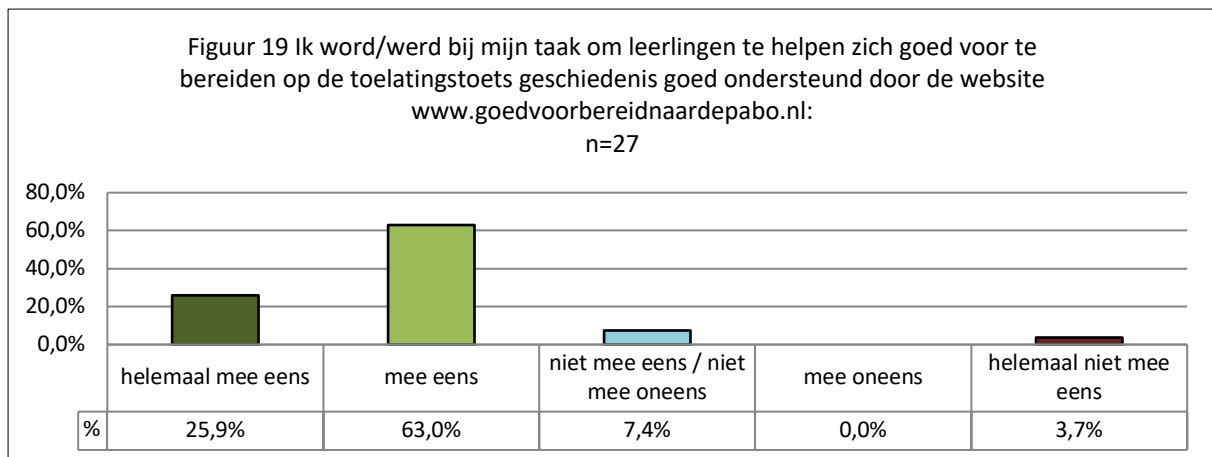
66,7% van de docenten aardrijkskunde is van mening dat de regionale projectleider hen goed ondersteunt/ondersteunde. Eén respondent vindt van niet. Zie figuur 18.

4.6.3 Ondersteuning volgens docenten geschiedenis

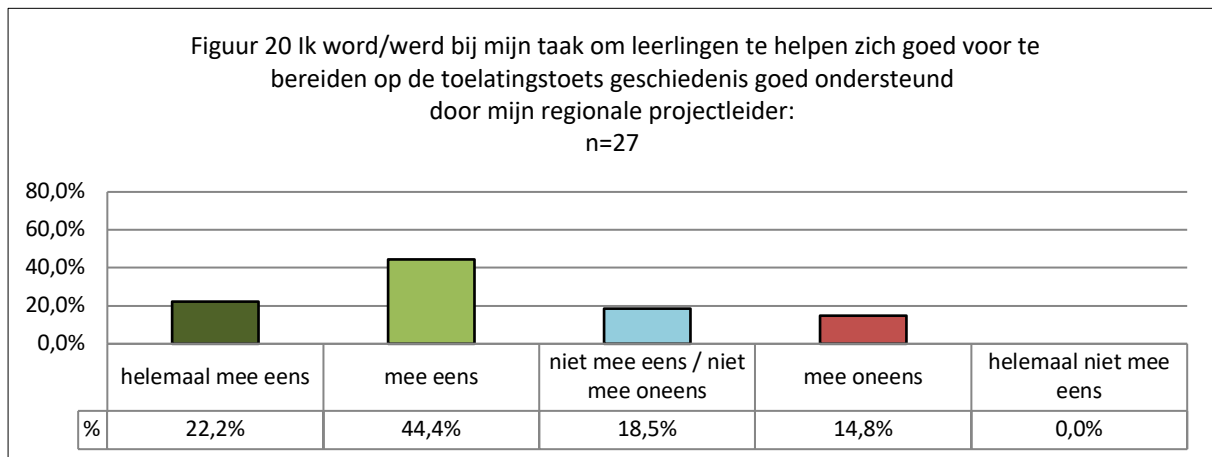
4.6.3.1 Ondersteuning door website

Uit figuur 19 blijkt dat 88,9% van de docenten geschiedenis vindt dat de website www.goedvoorbereidnaardepabo.nl hen goed ondersteunt/ondersteunde.

4.6.3.2 Ondersteuning door regionale projectleider

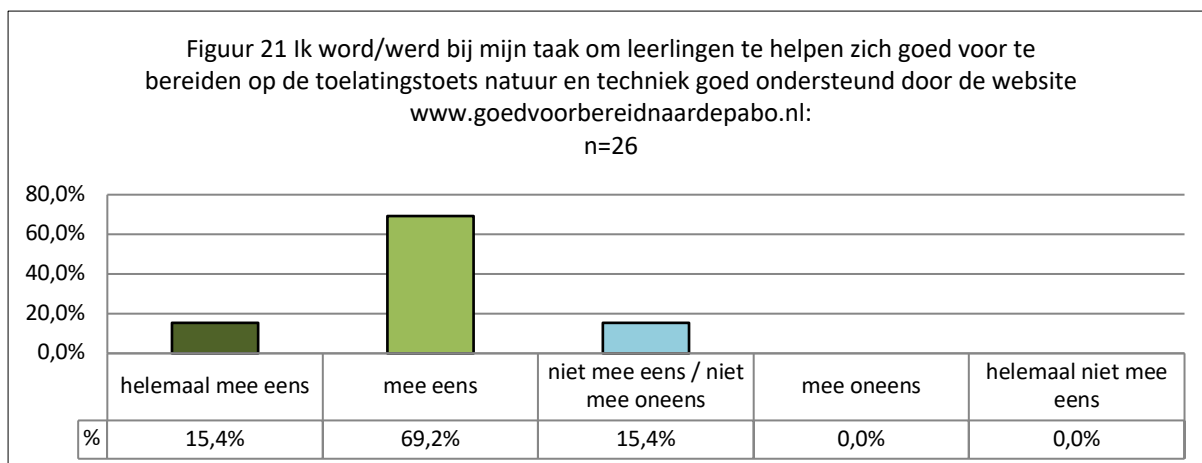
Van de docenten geschiedenis is 66,6% van mening dat de regionale projectleider hen goed ondersteunt/ondersteunde. Vier docenten (14,8%) vinden van niet. Zie figuur 20.

4.6.4 Ondersteuning volgens docenten natuur en techniek

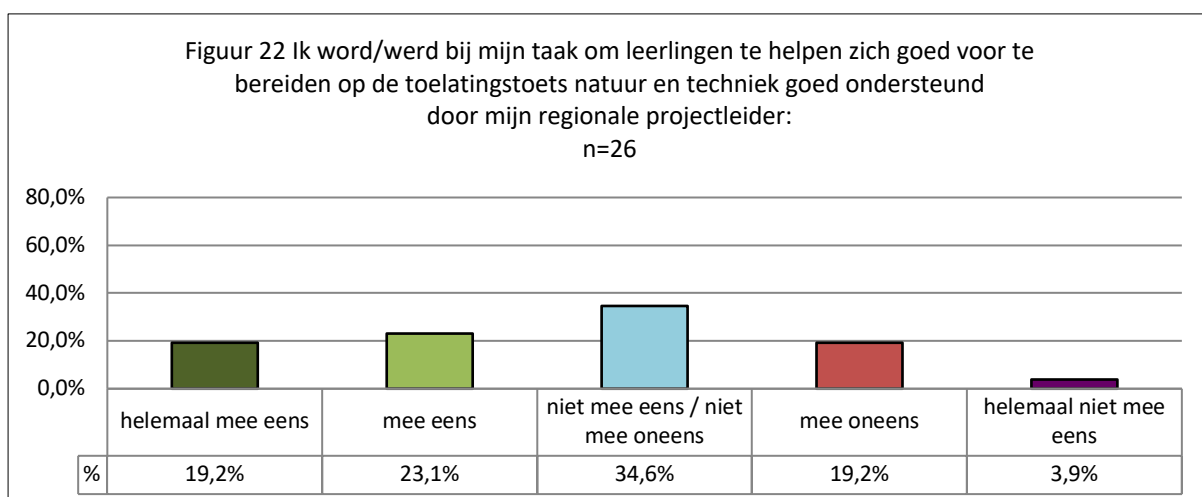
4.6.4.1 Ondersteuning door website

Uit figuur 21 blijkt dat 84,6% van de docenten natuur en techniek vindt dat de website www.goedvoorbereidnaardepabo.nl hen goed ondersteunt/ondersteunde.

4.6.4.2 Ondersteuning door regionale projectleider

42,3% van de docenten natuur en techniek is van mening dat de regionale projectleider hen goed ondersteunt/ondersteunde. 23,1% is het daar niet mee eens. De overige 34,6% is het er niet mee eens en niet mee oneens. Zie figuur 22.

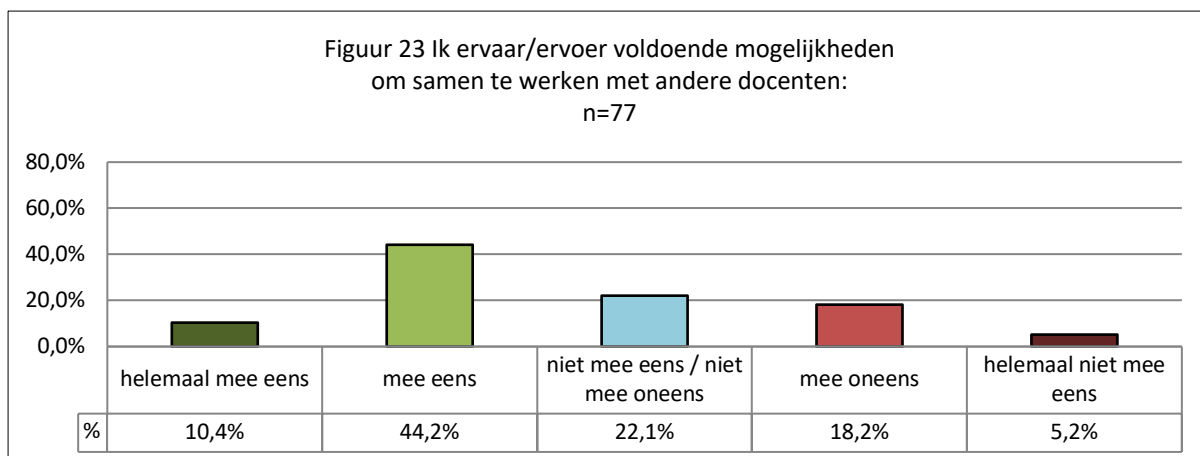

4.7 Mogelijkheden om samen te werken met andere docenten

In deze paragraaf staat of docenten voldoende mogelijkheden (hebben) ervaren om samen te werken met andere docenten. Allereerst zijn de antwoorden van de docenten aardrijkskunde, geschiedenis en natuur en techniek bij elkaar opgeteld weergegeven. Daarna volgen de uitkomsten per vak.

4.7.1 Totaal

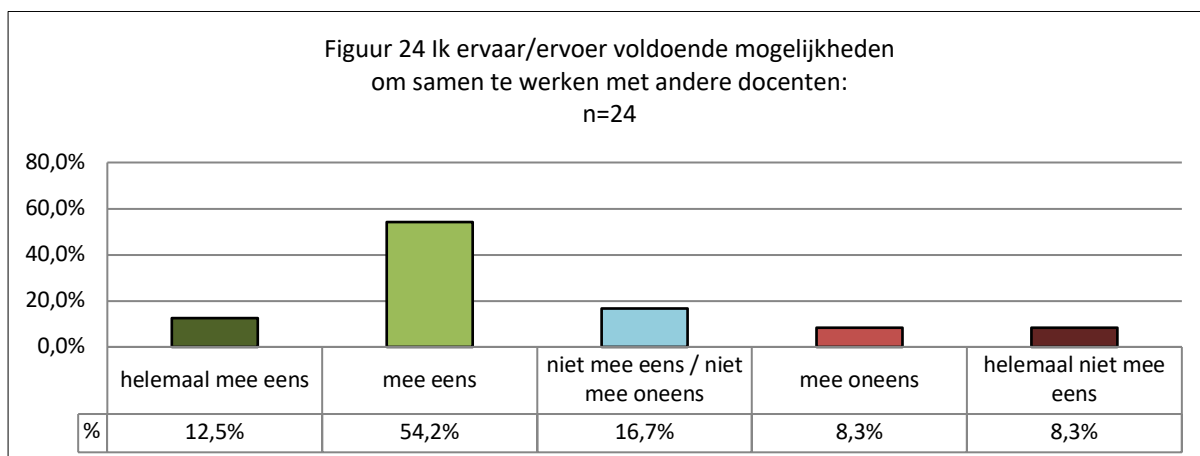
54,6% van de docenten ervaart/ervoer de mogelijkheden om samen te werken met andere docenten als voldoende. 23,4% vindt van niet. Zie figuur 23.

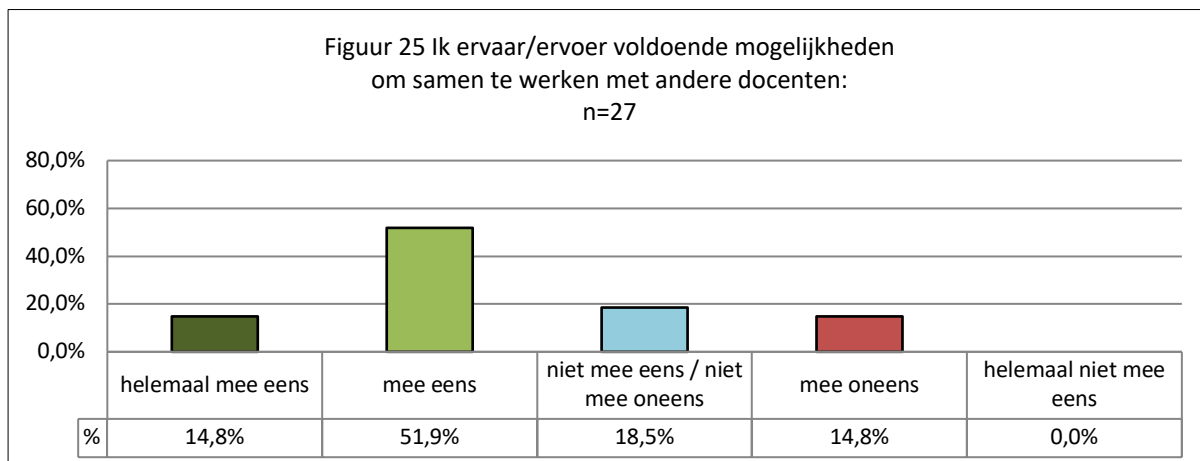
4.7.2 Per vak

Een ruime meerderheid van de docenten aardrijkskunde en geschiedenis is positief over de samenwerkingsmogelijkheden (beide vakken 66,7%). Bij natuur en techniek gaat het om 30,8%. Zie figuur 24 tot en met 26.

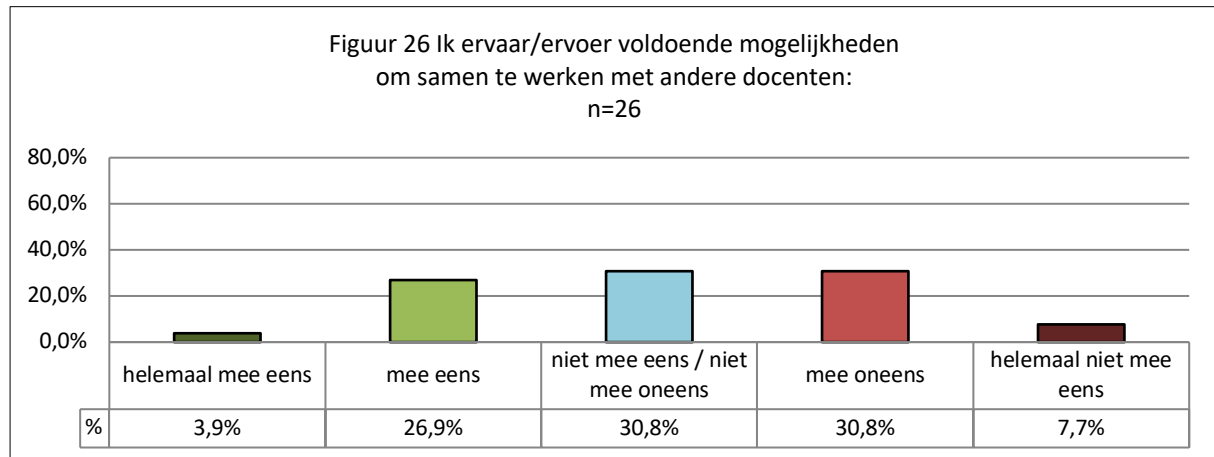
Aardrijkskunde

Geschiedenis

Natuur en techniek

4.8 Opmerkingen en tips van docenten

71 respondenten beantwoordden ook de laatste enquêtevraag ('Wilt u nog iets anders opmerken over het ondersteuningsaanbod of heeft u nog een tip voor ons?'). Vijftien respondenten (21,1%) gaven opmerkingen tips. In deze paragraaf staan ze, onderscheiden per vak.

4.8.1 Opmerkingen en tips van docenten aardrijkskunde

Algemeen

- Wellicht kan een soort selectie bij de mbo-opleidingen ervoor zorgen dat alleen gemotiveerde mbo'ers, die echt van plan zijn om naar de pabo te gaan, aan het programma deelnemen (i.p.v. min of meer 'verplichte deelname vanuit de mbo-opleidingen'). Voor zowel de mbo-leerling als de pabo-docent zou dat prettiger werken.
- Een kennistoets aan de poort staat op gespannen voet met het actief houden van de kennis gedurende de opleiding en tijdens het werkzame leven als basisschooldocent erna. De vraag, voor mij, is in hoeverre 'blokken voor de toelatingstoets' resulteert in voldoende basiskennis die op termijn nog rendeert en waar studenten en (later) basisschooldocenten op terug kunnen vallen. De indruk bestaat dat zowel de toelatingstoets als het ondersteuningsaanbod daarbij toch vooral op de korte termijn gericht zijn.

Ondersteuning

- Zorg op het mbo voor vakspecialisten, die voor de studenten ook echt van meerwaarde zijn in het aanbod. Nu blijken vaak docenten, die bijvoorbeeld Nederlands geven en uren over hebben, de lessen te moeten ontwerpen, die helemaal geen affiniteit hebben met de materie.
- Ga zo door. Samenwerking andere docenten stimuleren. Bijvoorbeeld uitwisselen van onderwijsmaterialen.

Leermiddelen en handreikingen

- Graag kritisch kijken naar de voorbeeldtoetsen.

Toelatingstoetsen

- Bekijk de inhoud eens goed; deze is niet realistisch. De manier van toetsing is ontzettend slecht. De vragen zijn afspiegeling van de stof. Het betreft stomme feitjeskennis en pure reproductie. Daarnaast vind ik dat Cito moet aangeven richting de leerlingen welke fouten ze gemaakt hebben.⁵

4.8.2 Opmerkingen en tips van docenten geschiedenis

Algemeen

- De beginsituatie van de deelnemers was dit jaar extreem verschillend. Ik was daar voor begin van de cursus niet van op de hoogte gebracht. Sommige deelnemers hadden al geschiedenislessen op hun ROC gehad en ook al een keer de toets gedaan, anderen hadden helemaal geen geschiedenis. Graag van tevoren meer informatie geven over wie wat al heeft gehad.

Ondersteuning

- Zet duidelijke lijnen uit, zorg voor transparantie tussen de verschillende vakken zodat er een betere tijdsplanning kan worden voorbereid voor studenten. En maak dat het mogelijk is voor studenten zich ieder moment van het jaar bij dergelijke lessen aan te sluiten.
- In tegenstelling tot de kritische geluiden van een hoogleraar heb ik dit voorbereidingstraject als erg zinvol ervaren. Vooral de mbo-studenten hebben er baat bij gehad, en geleerd een stuk theorie tot zich te nemen. De meeste aspirant pabostudenten voelden zich uitgedaagd en waardeerden dat ook.
- Het is erg jammer dat de lessen voor de mbo-studenten niet meer plaats vinden bij <naam school>. Het was voor beide partijen een win-win situatie. Een gemiste kans (met weinig kosten).

Leermiddelen

- Het is jammer dat er nog steeds geen goede methode is voor het instroomtraject.

Toelatingstoetsen

- Bekijk de inhoud eens goed; deze is niet realistisch. De manier van toetsing is ontzettend slecht. De vragen zijn afspiegeling van de stof. Het betreft stomme feitjeskennis en pure reproductie. Daarnaast vind ik dat CITO moet aangeven richting de leerlingen welke fouten ze gemaakt hebben.⁶

---

⁵ Opmerking van docent die naast aardrijkskunde ook geschiedenis verzorgt/verzorgde.

⁶ Opmerking van docent die naast geschiedenis ook aardrijkskunde verzorgt/verzorgde.

4.8.3 Opmerkingen en tips van docenten natuur en techniek

Algemeen

- Ik vind het programma goed opgezet en hoop dat het ook volgende jaren nog doorgang kan vinden. Mijns inziens hebben gedreven studenten een goede kans om de toets te halen, mits voldoende begeleid. Die gedreven studenten wil je graag op de pabo hebben. De minder gedreven studenten haken vaak af bij de voorbereiding van de toetsen en in veel gevallen lijkt het prima dat die niet naar de pabo gaan. Een soort motivatieselectie.
- Het ondersteuningsaanbod is gestopt. Zelf denk ik dat dat erg jammer en een gemiste kans is. Er zijn mbo-scholen die nu zelf een keuzedeel invoeren. Dat moet dan verzorgd worden door onbevoegde docenten die weliswaar breed zijn opgeleid, maar geen of te weinig diepte hebben en bovendien het overzicht niet. Verder hebben veel mbo-opleidingen de neiging om te besparen op uren. Dat gaat hoe dan ook ten koste van het niveau van de mbo'ers en daarmee van hun slagingskans. Het grote voordeel van de manier waarop het ondersteuningsaanbod bij <naam school> was vormgegeven was het feit dat de mbo-studenten meteen al op de pabo konden rondneuzen en dat er bevoegde docenten met ervaring in het mbo rondliepen om hen aan hun eindniveau te helpen. Serieus jammer dat dat nu moet stoppen.

Ondersteuning

- Een tip is dat studenten leren om een toets te bekijken. Vaak raken ze door de toetsvragen in de war, terwijl ze de materie wel beheersen.

Leermiddelen

- Ik maak nog steeds gebruik van een serie PowerPointpresentaties van Hans van der Grind. Ik heb deze inmiddels flink (moeten) aanpassen, maar eigenlijk is zijn werk nog altijd mijn beste ondersteuning.

Tot zover de uitkomsten van de enquête.

5   **Verbeteracties en aandachtspunten voor de toekomst**

Hoewel de docenten overwegend positief zijn over de ondersteuning vanuit het project Instroom pabo (website met leermiddelen en handreikingen voor docenten en regionale projectleiders) laat hun feedback ook zien waar het, naar hun mening, nog beter kan. Bij de open vraag over de leermiddelen en de slotvraag geven zij daarvoor een aantal zinvolle opmerkingen en nuttige adviezen en tips. De landelijke projectleider haalt hieruit enkele verbetermogelijkheden en aandachtspunten voor de toekomst.

1. De leermiddelen

Enkele docenten maken melding van fouten in leermiddelen en voorbeeldtoetsen van Cito zonder deze te specificeren. Aangezien de vragenlijsten anoniem ingevuld zijn, kan hierover ook geen navraag worden gedaan bij de docenten. Aan de regionale projectleiders zal worden gevraagd om bij de aanbidding van dit rapport aan de docenten hier op te wijzen en docenten te vragen deze feedback naar het project te mailen, zodat hierover contact kan worden opgenomen met de leermiddelen leveranciers.

2. De ondersteuning van docenten en samenwerking tussen docenten

- Met name docenten natuur en techniek (38,5%) vinden de mogelijkheden om samen te werken met andere docenten onvoldoende. Aanbevolen wordt aan pabo's en mbo-scholen om uitwisseling en samenwerking tussen natuur en techniek docenten in de regio te stimuleren.
- Docenten gebruiken veel 'overige zaken' bij hun lessen. Aan de helpdeskdocenten wordt gevraagd om te bekijken of de overzichten van 'aanvullende leermiddelen voor docenten per vak' op de website aangevuld dienen te worden.
- Opvallend is dat 20% van de docenten de handreiking 'lesgeven in het ondersteuningsaanbod' niet kent. Dit is erg jammer omdat de handreiking speciaal is geschreven om hen te ondersteunen en de waardering voor deze handreiking goed is door de docenten die de handreiking wel kennen. Aanbevolen wordt om bij de aanstelling van docenten die mbo-studenten en havisten voorbereiden op de toelatingstoetsen deze handreikingen meteen mee te geven.
- Slechts 30% van de docenten is bekend met de handreiking 'lees-, leer- en toetsstrategieën' die speciaal is ontwikkeld om deze strategieën bij studenten te helpen ontwikkelen. Ook deze handreiking verdient meer bekendheid.

Bijlagen

Bijlage 1: vragenlijst

Titel: Enquête docenten ondersteuningsaanbod instroom pabo juni 2018

Fijn dat u meewerkt aan onze enquête! Het invullen duurt slechts enkele minuten.

Staat uw favoriete antwoord er niet bij? Kies het antwoord dat het meest in de buurt komt.

1. Hoe bent u docent in het ondersteuningstraject geworden? (meerdere antwoorden mogelijk)

- via de pabo waar ik werk
- via de mbo-opleiding waar ik werk
- via de vavo waar ik werk
- via de vo-opleiding waar ik werk
- via de docentendatabase op www.goedvoorbereidnaardepabo.nl
- via een uitzendbureau
- anders, namelijk: <invulvak>

2. Verzorgt of verzorgde u ondersteuning in het vak aardrijkskunde?

- ja
- nee -> naar *geschiedenis*

Leermiddelen aardrijkskunde

3. Gebruikt(e) u voor aardrijkskunde de volgende leermiddelen?

	Ja	Nee
Basiskennis aardrijkskunde (boek + digitale leeromgeving)		
Geowijzer		
www.studiopabo.nl (online leerstof)		
Toets van de Dag van studiopabo		
LesTV pabo (licentie voor de hele klas)		
Diagnostische toets van LesTV pabo		
De pabotoets aardrijkskunde haal je zo		
Begrippenlijst aardrijkskunde		
De voorbeeld toelatingstoetsen van Cito		
Studieplan aardrijkskunde		

4. Raadt/raade u voor aardrijkskunde studenten aan om individueel LesTV pabo aan te schaffen ter ondersteuning?

- ja
- nee

5. Gebruikt(e) u nog meer leermaterialen voor aardrijkskunde?

- nee
- ja, namelijk: <invulvak>

6. Wilt u nog iets opmerken over de leermiddelen voor aardrijkskunde?

- nee
- ja, namelijk <invulvak>

Nu volgen enkele vragen en stellingen over de mate waarin u zich ondersteund voelt/voelde bij uw werkzaamheden t.b.v. de voorbereiding van aspirant-pabostudenten op de toelatingstoetsen.

7. Bent u bekend met de handreiking aardrijkskunde: lesgeven in het ondersteuningstraject voor de toelatingstoets pabo van augustus 2016?

- Ja
- Nee -> volgende vraag overslaan

8. Hoe vindt u de bruikbaarheid van de handreiking aardrijkskunde: lesgeven in het ondersteuningstraject voor de toelatingstoets pabo van augustus 2016?

- heel goed
- goed
- niet goed / niet slecht
- slecht
- heel slecht

9. Bent u bekend met de handreiking lees-, leer- en toetsstrategieën voor docenten van mei 2017?

- Ja
- Nee -> volgende vraag overslaan

10. Hoe vindt u de bruikbaarheid voor aardrijkskunde van de handreiking lees-, leer- en toetsstrategieën voor docenten van mei 2017?

- heel goed
- goed
- niet goed / niet slecht
- slecht
- heel slecht

11. De handreiking aardrijkskunde van SLO geeft/gaf mij voldoende handvatten om de ondersteuning vorm te geven:

- helemaal mee eens
- mee eens
- niet mee eens/niet mee oneens
- mee oneens
- helemaal niet mee eens

12. Ik word/werd bij mijn taak om leerlingen te helpen zich goed voor te bereiden op de toelatingstoets aardrijkskunde goed ondersteund door de website www.goedvoorbereidnaardepabo.nl:

- helemaal mee eens

- mee eens
- niet mee eens/niet mee oneens
- mee oneens
- helemaal niet mee eens

13. Ik word/werd bij mijn taak om leerlingen te helpen zich goed voor te bereiden op de toelatingstoets aardrijkskunde goed ondersteund door mijn regionale projectleider:

- helemaal mee eens
- mee eens
- niet mee eens/niet mee oneens
- mee oneens
- helemaal niet mee eens

14. Ik ervaar/ervoer voldoende mogelijkheden om samen te werken met andere docenten:

- helemaal mee eens
- mee eens
- niet mee eens/niet mee oneens
- mee oneens
- helemaal niet mee eens

Geschiedenis

15. Verzorgt of verzorgde u ondersteuning in het vak geschiedenis?

- ja
- nee -> *naar natuur en techniek*

Leermiddelen geschiedenis

16. Gebruikt(e) u voor geschiedenis de volgende leermiddelen?

	Ja	Nee
Basiskennis geschiedenis (boek + digitale leeromgeving)		
Geschiedenis & Samenleving		
www.studiopabo.nl (online leerstof)		
Toets van de Dag van studiopabo		
LesTV pabo (licentie voor de hele klas)		
Diagnostische toets van LesTV pabo		
De pabotoets geschiedenis haal je zo		
Begrippenlijst geschiedenis		
De voorbeeld toelatingstoetsen van Cito		
Studieplan geschiedenis		

17. Raadt/raadde u voor geschiedenis studenten aan om individueel LesTV pabo aan te schaffen ter ondersteuning?

- ja
- nee

18. Gebruikt(e) u nog meer leermaterialen voor geschiedenis?

- nee
- ja, namelijk: <invulvak>

19. Wilt u nog iets opmerken over de leermiddelen voor geschiedenis?

- nee
- ja, namelijk <invulvak>

Nu volgen enkele stellingen over de mate waarin u zich ondersteund voelt/voelde bij uw werkzaamheden t.b.v. de voorbereiding van aspirant-pabostudenten op de toelatingstoetsen.

20. Bent u bekend met de handreiking geschiedenis: lesgeven in het ondersteuningstraject voor de toelatingstoets pabo van augustus 2016?

- Ja
- Nee -> volgende vraag overslaan

21. Hoe vindt u de bruikbaarheid van de handreiking geschiedenis: lesgeven in het ondersteuningstraject voor de toelatingstoets pabo van augustus 2016?

- heel goed
- goed
- niet goed / niet slecht
- slecht
- heel slecht

22. Bent u bekend met de handreiking lees-, leer- en toetsstrategieën voor docenten van mei 2017?

- Ja
- Nee -> volgende vraag overslaan

23. Hoe vindt u de bruikbaarheid voor geschiedenis van de handreiking lees-, leer- en toetsstrategieën voor docenten van mei 2017?

- heel goed
- goed
- niet goed / niet slecht
- slecht
- heel slecht

24. De handreiking geschiedenis van SLO geeft/gaf mij voldoende handvatten om de ondersteuning vorm te geven:

- helemaal mee eens
- mee eens
- niet mee eens/niet mee oneens
- mee oneens

- helemaal niet mee eens

25. Ik word/werd bij mijn taak om leerlingen te helpen zich goed voor te bereiden op de toelatingstoets geschiedenis goed ondersteund door de website www.goedvoorbereidnaardepabo.nl:

- helemaal mee eens
- mee eens
- niet mee eens/niet mee oneens
- mee oneens
- helemaal niet mee eens

26. Ik word/werd bij mijn taak om leerlingen te helpen zich goed voor te bereiden op de toelatingstoets geschiedenis goed ondersteund door mijn regionale projectleider:

- helemaal mee eens
- mee eens
- niet mee eens/niet mee oneens
- mee oneens
- helemaal niet mee eens

27. Ik ervaar/ervoer voldoende mogelijkheden om samen te werken met andere docenten:

- helemaal mee eens
- mee eens
- niet mee eens/niet mee oneens
- mee oneens
- helemaal niet mee eens

Natuur en techniek

28. Verzorgt of verzorgde u ondersteuning in het vak natuur en techniek?

- ja
- nee -> slotvraag

Leermiddelen natuur en techniek

29. Gebruikt(e) u voor natuur en techniek de volgende leermiddelen?

	Ja	Nee
Basiskennis natuur en techniek		
Natuuronderwijs inzichtelijk		
www.studiopabo.nl (online leerstof)		
Toets van de Dag van studiopabo		
LesTV pabo (licentie voor de hele klas)		
Diagnostische toets van LesTV pabo		
De pabotoets natuur en techniek haal je zo		

Begrippenlijst natuur en techniek		
De voorbeeld toelatingstoetsen van Cito		
Studieplan natuur en techniek		

30. Raadt/raadde u voor natuur en techniek studenten aan om individueel LesTV pabo aan te schaffen ter ondersteuning?

- ja
- nee

31. Gebruikt(e) u nog meer leermaterialen voor natuur en techniek?

- nee
- ja, namelijk: <invulvak>

32. Wilt u nog iets opmerken over de leermiddelen voor natuur en techniek?

- nee
- ja, namelijk <invulvak>

Nu volgen enkele stellingen over de mate waarin u zich ondersteund voelt/voelde bij uw werkzaamheden t.b.v. de voorbereiding van aspirant-pabostudenten op de toelatingstoetsen.

33. Bent u bekend met de handreiking natuur en techniek: lesgeven in het ondersteuningstraject voor de toelatingstoets pabo van augustus 2016?

- ja
- nee -> volgende vraag overslaan

34. Hoe vindt u de bruikbaarheid van de handreiking natuur en techniek: lesgeven in het ondersteuningstraject voor de toelatingstoets pabo van augustus 2016?

- heel goed
- goed
- niet goed / niet slecht
- slecht
- heel slecht

35. Bent u bekend met de handreiking lees-, leer- en toetsstrategieën voor docenten van mei 2017?

- ja
- nee -> volgende vraag overslaan

36. Hoe vindt u de bruikbaarheid voor natuur en techniek van de handreiking lees-, leer- en toetsstrategieën voor docenten van mei 2017?

- heel goed
- goed
- niet goed / niet slecht
- slecht
- heel slecht

37. De handreiking natuur en techniek van SLO geeft/gaf mij voldoende handvatten om de ondersteuning vorm te geven:

- helemaal mee eens
- mee eens
- niet mee eens/niet mee oneens
- mee oneens
- helemaal niet mee eens

38. Ik word/werd bij mijn taak om leerlingen te helpen zich goed voor te bereiden op de toelatingstoets natuur en techniek goed ondersteund door de website www.goedvoorbereidnaardepabo.nl:

- helemaal mee eens
- mee eens
- niet mee eens/niet mee oneens
- mee oneens
- helemaal niet mee eens

39. Ik word/werd bij mijn taak om leerlingen te helpen zich goed voor te bereiden op de toelatingstoets natuur en techniek goed ondersteund door mijn regionale projectleider:

- helemaal mee eens
- mee eens
- niet mee eens/niet mee oneens
- mee oneens
- helemaal niet mee eens

40. Ik ervaar/ervoer voldoende mogelijkheden om samen te werken met andere docenten:

- helemaal mee eens
- mee eens
- niet mee eens/niet mee oneens
- mee oneens
- helemaal niet mee eens

Tot slot

41. Wilt u nog iets anders opmerken over het ondersteuningsaanbod of heeft u nog een tip voor ons?

- nee
- ja, namelijk: <invulvak>

HARTELIJK DANK VOOR HET INVULLEN!

Bijlage 2: begeleidende mail

Beste docent,

U geeft of gaf dit schooljaar les aan aspirant-pabostudenten die zich voorbereiden op de toelatingstoetsen voor de pabo, of u geeft/gaf hen op een andere manier ondersteuning. Dit ondersteuningsaanbod organiseren we via www.goedvoorbereidnaardepabo.nl en de regionale projectleiders. Wij willen heel graag weten wat uw ervaringen in dit schooljaar zijn. Wat gaat er goed? Wat kan nog beter?

We vragen u daarom een korte vragenlijst in te vullen. Dit duurt slechts enkele minuten. We verwerken de resultaten anoniem. U kunt er op rekenen dat wij heel serieus naar de resultaten van de enquête kijken en die gebruiken om zaken waar mogelijk te verbeteren.

Ga naar de enquête: [link]

Alvast bedankt voor het invullen!

Met vriendelijke groet,

Jacqueline de Schutter, landelijke projectleider Instroom pabo

PS

De koppeling naar de enquête is een persoonlijke link. Stuur dit bericht niet door.

Klik op onderstaande koppeling als u geen verdere e-mails over deze enquête wilt ontvangen.

[removelink]